

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Bosnian for Foreigners

Midhat Riđanović

Dr. Midhat Riđanović, profesor emeritus engleskog jezika i lingvistike Univerziteta u Sarajevu, nedavno je objavio značajno djelo o bosanskom jeziku - BOSANSKI ZA STRANCE : SA ISCRPNOM GRAMATIKOM. Ovo djelo je plod višegodišnjeg istraživačkog rada Profesora Riđanovića, djelo u koje je profesor ugradio svoje četrdesetogodišnje nastavno iskustvo kao i rezultate svog naučnog rada u oblasti lingvistike, kojom se bavio cijelog života. Ipak, on ovu knjigu skromno naziva udžbenikom, mada njen gramatički dio od 325 strana predstavlja iscrpnu gramatiku, koja sadrži brojna pravila koja nisu otkrivena ranije tokom dva stoljeća gramatičkog istraživanja jezika što se sada naziva sa četiri različita imena (bosanski, hrvatski, crnogorski, srpski).

Želeći da našim čitaocima predstavimo novu knjigu Profesora Riđanovića, objavljujemo dijelove iz Predgovora.

Predgovor

Prije raspada Jugoslavije jezik kojim govore Srbi, Hrvati, Bosanci i Crnogorci zvao se srpskohrvatski. Kada su stvorene nove države na prostoru koji naseljavaju ova četiri naroda, taj jezik je zvanično nazvan srpski u Srbiji, hrvatski u Hrvatskoj, crnogorski u Crnoj Gori, te bosanski, hrvatski i srpski u Bosni i Hercegovini. Unatoč različitim nazivima, ova četiri "jezika" u biti predstavljaju isti jezik, čiji govornici nemaju nikakvih poteškoća u međusobnom sporazumijevanju. Mi ćemo taj jezik zvati bosanski/crnogorski/hrvatski/srpski. Osim ako nije drukčije naznačeno, bosanski se u ovoj knjizi odnosi i na ovaj zajednički jezik. Gramatičke razlike između ova četiri "jezika" su zanemarljive, a i leksičke razlike su vrlo rijetke. Glasovi su potpuno isti, mada razni govornici zajedničkog jezika mogu izgovorati pojedine riječi na različit način.

Teško je mjeriti razlike između dijalekata i varijanti istog jezika, ali možemo pouzdano tvrditi da je razlika između britanskog i američkog engleskog veća nego razlika između određene varijante bosanskog/crnogorskog/hrvatskog/srpskog i bilo koje druge varijante tog jezika. (Dešavaju se nesporazumi između govornika britanskog i američkog engleskog, ali nije poznato da je ikad došlo do *lingvističkog* nesporazuma

između govornika bosanskog, crnogorskog, hrvatskog i srpskog.)

U lingvistici se jezik kao što je bosanski svrstava u jezike sa brojnim fleksijama (nastavcima riječi). Takve jezike karakteriše veliki broj različitih gramatičkih oblika iste riječi. Tako, na primjer, izuzimajući oblike komparativa i superlativa, engleski pridjev *black* ima samo jedan gramatički oblik. Tom obliku odgovara 30 oblika u bosanskom, od kojih 28 oblika ima višestruke funkcije, jer bosanski pridjev mijenja formu zavisno od roda, broja, padeža i (ne)određenosti imenice s kojom je u gramatičkoj vezi. Ovaj podatak je naročito važan osobama sa engleskog govornog područja, jer engleski spada u *analitičke* jezike, u kojima se gramatički odnosi najviše signaliziraju riječima sa posebnim gramatičkim funkcijama i poretkom riječi u rečenici, često na veoma komplikovan način. Stoga se ne može reći – ako imamo na umu cjelokupan jezik – da su flektivni jezici teži za učenje nego analitički; bolje je reći da su gramatičke kompleksnosti locirane u različitim segmentima gramatičke strukture jednog jezika. Općenito govoreći, lakše je naučiti strani jezik koji pripada istoj porodici ili grani jezika kojoj pripada i naš jezik, jer genetski srodni jezici ispoljavaju mnogo više uzajamnih sličnosti nego oni koji nisu srodni. Tako će, na primjer, Rus ili Poljak, čiji su jezici u slavenskoj grupi jezika kojima pripada i bosanski, lakše naučiti bosanski nego osoba čiji je jezik engleski.

Ovaj udžbenik se sastoji od tri glavna dijela: lekcije, gramatika i glosariji. Ima 40 lekcija. Uvodni tekstovi u 27 lekcija su dijaloz, jedan je pismo uredniku glavnog bosanskog dnevnog lista, tri su odlomci iz jedne pripovijetke, jednog romana i jedne knjige o multikulturalizmu, jedan uvodni tekst je esej o prevođenju, četiri sadrže osnovne podatke o zemljama gdje se govori bosanski/crnogorski/hrvatki/srpski, a posljednja tri su posvećena trojici poznatih bosanskih pisaca. Uvodni tekstovi prve 32 lekcije dati su sa paralelnim engleskim prevodom. Ispod bosanske i engleske verzije uvodnog teksta daju su oznake gramatičkih dijelova knjige relevantnih za dati tekst.

Iza uvodnog teksta svake lekcije slijedi desetak vježbi raznih vrsta, koje omogućavaju korisniku knjige da provjeri da li je usvojio pojedina gramatička pravila, kao i da uvježbava primjenu tih pravila. Na kraju svake lekcije su rješenja za vježbe, koja sadrže i predložena rješenja prevodnih vježbi. Većina rečenica se može prevesti na strani jezik na dva ili više jednako prihvatljivih načina, pa ako se vaša verzija razlikuje od naše, ona ne mora biti pogrešna.

Možete naučiti riječi i gramatiku stranog jezika potrebne da postavite pitanje kojim želite saznati gdje je autobuska stanica i možete razumjeti odgovor izvornog govornika na vaše pitanje, ali to ne znači da ćete biti u stanju da to uradite u stvarnoj životnoj situaciji, u kojoj biste i vi i vaš sagovornik govorili normalnim tempom. Sposobnost da se strani jezik upotrebljava spontano, otprilike onako kako ga upotrebljava izvorni govornik, naziva se *komunikativna kompetencija*. Svrha vježbi u ovoj knjizi je da vam pomognu da steknete komunikativnu kompetenciju u bosanskom. Naravno, ako živite u Bosni, trebate koristiti svaku priliku da razgovarate sa (obrazovanim) Bosancima.

Bilješke date ispod većine uvodnih tekstova sadrže kulturološke podatke relevantne za učenje bosanskog, kao i lingvističke pojedinosti koje se nisu mogle prikladno inkorporirati u gramatički dio knjige. Stoga ove bilješke treba pročitati odmah nakon prvog čitanja uvodnog teksta.

Značenja pojedinih riječi sadržanih u uvodnim tekstovima mogu se naći u engleskim prevodima i/ili u bosansko-engleskom glosariju na kraju knjige. U glosariju su data samo ona značenja bosanskih riječi koja se javljaju u knjizi, ali glosarij također sadrži podatke o gramatičkim dopunama s kojima se neka bosanska riječ (naročito glagol) može ili mora upotrijebiti. Bosansko-engleskom glosariju slijedi mnogo kraći englesko-bosanski glosarij, u kojem su data bosanska tumačenja engleskih riječi iz vježbi u kojima korisnik treba da prevodi engleske rečenice na bosanski.

Ima nekoliko srpskohrvatsko-engleskih rječnika koji mogu biti od koristi strancima koji uče bosanski. Ja vjerujem da su najbolji *Veliki hrvatsko-engleksi rječnik*, objavljen u Zagebu 2001. godine, i *Srpskohrvatsko-engleski rečnik*, treće izdanje, od Mortona Bensona, objavljen u Beogradu. (Oba autora također su objavili rječnike u suprotnom smjeru, koji vam vjerovatno neće trebati u prvim fazama učenja bosanskog.) Postoji također izvrsni šestotomni *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, objavljen (na cirilici) u Novom Sadu 1967.

Gramatička terminologija u ovoj knjizi sastoji se od jednostavnih termina koji se obično nauče u školi. Značenja nekih gramatičkih termina mogu se razabrati iz konteksta. Ako ipak nađete na termin koji vam nije poznat, možete ga potražiti u dobrom rječniku. Također bih preporučio malu knjigu pod naslovom *A Glossary of Morphology* (Glosarij morfologije) od Laureije Bauera, koju je 2004. godine objavio Georgetown University Press, Washington, D.C.

Tekstovi većine lekcija snimljeni su na CD, koji je sastavni dio knjige.

Na evropskom kontinentu postoji tradicija propisivanja "pravilnih" oblika pojedinih riječi, a ponekad čak i gramatičkih struktura. Većina preskriptivnih pravila formulisanih unutar srpskohrvatske jezičke zajednice bila je žalosno neadekvatna sa lingvističke tačke gledišta. Pravila se objavljuju u Pravopisu, i obično se primjenjuju samo u medijima, školama, te u obraćanju široj javnosti. Većina "pravilnih" oblika riječi zvuče izvještačeno i paraju uši običnim ljudima. Srećom, broj takvih riječi dosta je ograničen. Oblici svih bosanskih riječi u ovoj knjizi su oni koje prirodno upotrebljava ogromna većina stanovništva. Ipak, mi donosimo i "pravilne" varijante nekoliko riječi u našoj knjizi koje ih imaju.

Osjećam da sam dužan da upozorim strance koji uče bosanski na postojanje udžbenika tog jezika čiji autori nisu izvorni govornici ni jednog od četiri "jezika". Uz rijetke izuzetke, takvi udžbenici obiluju grešakama i imaju ozbiljnih propusta. Na žalost, to se odnosi i na posljednji udžbenik bosanskog/hrvatskog/srpskog objavljen u SAD, koji ima i dobrih strana (naročito kao sociolingvistički vodič za bosanski/hrvatski/srpski), ali je pun grešaka svake vrste.

Zagovornici nekih novih komercijalno orijentisanih metoda nastave stranih jezika tvrde da je moguće naučiti strani jezik bez učenja njegove gramatike. Gramatika je motor jezika, i kao što nije moguće voziti kola bez motora, nije moguće ni strani jezik naučiti bez učenja gramatike.

Razumije se da ću sa zahvalnošću pročitati svaki suvisao i dobronamjerman komentar. Komentare i pitanja možete slati na r.midhat@gmail.com.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.